

Quarterly Journal of Village and Space Sustainable Development

Autumn 2024, Vol.5, No.3, Serial Number 19, pp 131-151

doi <https://doi.org/10.22077/vssd.2024.7055.1219>

Studying effect of home businesses on Socio-Economic status of rural households

Azade Zare SHamsabadi¹, Malihe Falaki^{2*}, Mohammad Reza Bakhshi³

1. M. Sc Graduated of rural development, Agriculture faculty, University of Birjand, Birjand, Iran

2. Assistant Professor of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture, University of Birjand, Birjand, Iran.

3. Assistant Professors of Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, University of Birjand, Birjand, Iran.

*Corresponding author, Email: falaki@birjand.ac.ir

Keywords:

Home Businesses,
Capacity Building,
Institutional and local
networking, clients of
Imam Khomeini Relief
foundation.

1. Introduction

Villages, as the main and primary focus of the formation of civilization and the central core of production, have a strategic role and importance in maintaining the economic-political independence of the country in terms of providing food security and national security. However, they are facing many problems and deprivations such as low level of social welfare, migration, lack of job opportunities and increase in unemployment. In order to get out of this situation, development of home businesses in villages has been put on the agenda of governments. The development of home businesses increases mental and objective well-being, improves living standards, increases self-confidence and expands social relationships, and increases the social and psychological capabilities of villagers. It is low-cost and makes the rural people stay longer and prevents their migration to the cities; The Imam Khomeini Relief Committee (RA) of Sarakhs county has also carried out extensive activities in the field of creating and developing home businesses, according to its orientations of empowering the people supported, and the present study was conducted to investigate the impact of home businesses on the economic and social status of rural households among the clients of Imam Khomeini Relief Committee in Sarakhs county.

2. Methodology

The research method used in this study is descriptive-analytical, and the data was collected through surveys. The statistical population of the research was 290 people who received assistance from the Imam Khomeini Relief Committee of Sarakhs county, and 201 of them were investigated. The data collection tool was a researcher-made questionnaire, the validity was confirmed through the review and application of the opinions of Supervisor and advisor and experts of the Imam Khomeini Relief Committee (RA) of Sarakhs county, and its reliability was confirmed by calculating Cronbach's alpha coefficient. The research results were presented in two parts, descriptive and inferential, using SPSS25 software. In the descriptive part, frequency, frequency percentage, mean and standard deviation were used in order to describe the demographic characteristics and also to prioritize the items of economic and social effects of home businesses. Spearman's correlation coefficient was used to investigate the relationship between the demographic characteristics of the studied sample and their views on the effects of home businesses on economic and social status. Also, in order to

Received:

17/Dec/2023

Revised:

15/Feb/2024

Accepted:

02/Mar/2024

investigate the difference in respondents' opinions regarding the economic and social effects of home businesses in bivariate groups, Mann-Whitney test was used.

3. Findings

The results obtained from prioritizing the items of economic effects of home businesses on rural households showed that the items of "increasing family income" in dimension of strengthening the household's investment capacity; The items of "increasing the purchasing power of food products" in dimension of improving household welfare; The items of "increasing economic awareness in the field of product production" in dimension of strengthening entrepreneurial capabilities; the items of "increasing the level of employment in the village" in the dimension of the development of job opportunities, were the most important economic effects of home businesses among rural households, from the perspective of the studied sample.

Also, the results of prioritizing the views of the studied sample in the field of social effects of home businesses show that the studied sample has the items of "participating in training courses to update home business information" in the dimension of morale enhancement of creativity and entrepreneurship; "using social networks to sell products" in the dimension of institutional and local networking; "increasing the tendency of young people to work in the village" in terms of improving social integration; "increasing self-confidence in expressing personal opinions" in terms of strengthening self-belief and self-confidence have been mentioned as the most important social effects of home businesses in rural households.

4. Discussion and Conclusion

Today, home businesses are one of the vital parts of economic activities that cause great diversity and transformation in the society and economy of any country in terms of creating employment, innovation in the supply of products or services. In recent years, home businesses have grown significantly and have an important role in the gross national product of countries. Considering the importance and role of home businesses in rural development and improving the economic and social conditions of rural households, the Imam Khomeini (RA) Relief Committee has provided facilities and training for home businesses, and in this research, their economic and social effects on rural households were investigated. The findings of the research showed that the most important economic effects of home businesses were "increasing the level of employment in the village", "increasing the purchasing power of food products" and "booming seasonal employment in the village", which is in line with the results of the research of Yagoubi-Farani and Jalilian. (2014) was consistent.

The number of family members is another variable that has a positive and significant relationship with the economic effects of home businesses. This finding is consistent with the research results of Mohammad et al. (2021), Izadi et al. (2015) and Najafi and Safa (2013). Having the experience of working in business, while increasing self-confidence in a person, increases their risk-taking power in the implementation of activities. The findings of the Mann-Whitney test indicate that people who have participated in business-related training classes believe that home businesses have more favorable economic effects. Participating in training classes, while having a positive effect on their business, makes them familiar with the obstacles in the business and they can act in the right way in business-related decisions and planning. Take effective steps to solve it and turn threats into opportunities.

How to cite this article:

Zare SHamsabadi, A., Falaki, M., & Bakhshi, M.R. (2024) Studying effect of home businesses on Socio-Economic status of rural households. *Village and Space Sustainable Development*, 5(3), 131-151. [10.22077/vssd.2024.7055.1219](https://doi.org/10.22077/vssd.2024.7055.1219)

فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا

دوره پنجم، شماره سوم، پیاپی نوزدهم، پاییز ۱۴۰۳، شماره صفحه ۱۳۱-۱۵۱

<https://doi.org/10.22077/vssd.2024.7055.1219>

بررسی اثرات مشاغل خانگی بر وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی

آزاده زارع شمس آبادی^۱، ملیحه فلکی^{۲*}، محمدرضا بخشی^۳

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران

۲. استادیار ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران

۳. استادیار اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران

* نویسنده مسئول، ایمیل: falaki@birjand.ac.ir

چکیده:

با توجه به نقش بی بدیل مشاغل خانگی در روند توسعه اقتصادی روستاها و همچنین جوامع روستایی، تحقیق حاضر با هدف بررسی تأثیر آن‌ها بر وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی در بین مددجویان کمیته‌امداد امام‌خمینی (ره) شهرستان سرخس به صورت پیمایشی انجام شد. جامعه آماری تحقیق شامل ۲۹۰ نفر از مددجویان کمیته‌امداد امام‌خمینی شهرستان سرخس بودند که در قالب طرح اشتغال خانگی، تسهیلات دریافت کرده‌اند که ۲۰۱ نفر از آنها، به‌عنوان نمونه تحقیق، مورد بررسی قرار گرفتند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود که روایی آن از طریق بررسی و اعمال نظرات اساتید راهنما و مشاور و کارشناسان کمیته‌امداد امام‌خمینی (ره) شهرستان سرخس و پایایی آن با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ تأیید شد. نتایج تحقیق نشان داد، مشاغل خانگی بر ابعاد اقتصادی و اجتماعی نمونه مورد مطالعه در سطح ۹۹ درصد اطمینان، اثر داشتند. یافته‌های تحقیق حاکی از آن بود که بین متغیر سطح تحصیلات و سابقه فعالیت در مشاغل خانگی با اثرات اقتصادی آن‌ها در جوامع روستایی، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد، اثرات اقتصادی و اجتماعی مشاغل خانگی از دیدگاه گروه‌های جنسیتی و افراد شرکت‌کننده در دوره‌های آموزشی مرتبط با شغل، تفاوت معنی‌داری داشتند.

واژگان کلیدی:

مشاغل خانگی، ظرفیت‌سازی، شبکه‌سازی نهادی و محلی، مددجویان کمیته‌امداد.

تاریخ ارسال:

۱۴۰۲/۰۹/۲۶

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۱۱/۲۶

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۱۲/۱۲

۱- مقدمه

نواحی روستایی و عشایری به‌عنوان کانون اصلی و ابتدایی شکل‌گیری تمدن و هسته مرکزی تولید از نقش و اهمیت راهبردی در حفظ استقلال اقتصادی-سیاسی کشور به‌لحاظ تأمین امنیت غذایی و امنیت ملی برخوردارند. با این وجود، با مشکلات و محرومیت‌های متعدد نظیر پایین بودن سطح رفاه اجتماعی، مهاجرت‌های روستایی، کمبود فرصت‌های شغلی و افزایش بیکاری روبه‌رو هستند. این امر، توجه به وضعیت اقتصادی و اجتماعی و همچنین کیفیت زندگی روستاییان در برنامه‌ریزی‌های توسعه پایدار روستایی را دوجندان می‌کند (یعقوبی‌فرانی و همکاران، ۱۳۹۴، ۹۵). جهت برون‌رفت از وضعیت نابسامانی که جوامع روستایی در طول سال‌های گذشته در ایران با آن روبه‌رو بوده‌اند، برنامه‌های متعددی اجرا شده‌است که متأسفانه برخی از آنها ناموفق بوده‌اند و نتوانسته‌اند اهداف توسعه روستایی را محقق سازند. کارشناسان توسعه اقتصادی معتقدند که تقویت بنیان‌های اقتصادی با محوریت فعال‌سازی چرخه تولید در فضاهای روستایی و ایجاد اشتغال و کارآفرینی می‌تواند گزینه مناسبی در این زمینه باشد (بهرامی، ۱۳۹۹، ۸۲). لذا تحرک اقتصاد روستایی از طریق توسعه صنایع روستایی، با استفاده از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های محلی امری ضروری است (بلک و کوبینا، ۲۰۱۸، ۸۱). در واقع، توسعه صنایع روستایی، راهبردی برای متنوع‌سازی اقتصاد روستایی است که با ایجاد اشتغال و افزایش میزان درآمد، سطح زندگی روستاییان را بهبود بخشیده و زمینه را برای توسعه پایدار روستایی فراهم می‌نماید (بهرامی، ۱۳۹۹، ۸۳). در این میان، گسترش مشاغل خانگی در محیط‌های روستایی به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه راهکاری مؤثر در توسعه روستایی و بهبود وضع معیشت و درآمد روستاییان بوده (هگبلید^۲ و همکاران، ۲۰۰۹، ۳؛ گیسون و الیویا^۳، ۲۰۱۰، ۷۱۸) و یکی از بخش‌های ضروری در فعالیت‌های اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته به‌شمار می‌آید (میرغفوری و همکاران، ۱۳۸۸، ۵۱).

تجربه کشورهای توسعه یافته نشان می‌دهد مشاغل خانگی راهکاری مناسب برای کاهش نرخ بیکاری و فراهم ساختن زمینه اشتغال روستاییان هستند. فعالیت اقتصادی در محیط خانه و یا محل‌هایی در مجاورت محل زندگی، امکان مشارکت اعضای خانوار برای انجام یک فعالیت اقتصادی مشترک را فراهم می‌آورد و رفت‌وآمدهای غیرضروری به شهر را کاهش می‌دهد (میرک‌زاده و همکاران، ۱۳۹۶، ۵۳۵). توسعه مشاغل خانگی، می‌تواند موجب افزایش رفاه ذهنی و عینی، ارتقای سطح زندگی، افزایش اعتماد به نفس و گسترش روابط اجتماعی شود که نتیجه آن افزایش توانمندی اجتماعی و روانی شاغلین است (نجفی و صفا، ۱۳۹۳، ۶۶). علاوه بر این، کم‌هزینه بودن مشاغل خانگی در مقایسه با سایر مشاغل و سودآوری بالاتر آن‌ها نسبت هزینه انجام‌شده (یعقوبی‌فرانی و جلیلیان، ۱۳۹۴، ۹۵؛ زالی و رضوی، ۱۳۸۷، ۸۷)، بالا بودن ظرفیت نوآوری و تنوع در نوع شغل (برخورداری، ۱۳۸۹، ۷)، از مزایای توسعه مشاغل خانگی در جوامع روستایی است. به‌منظور فراهم‌سازی فضایی برای توسعه فرصت‌های شغلی در جوامع روستایی و به‌تبع آن دستیابی به سطح بالاتری از بهره‌وری نیروی انسانی در این مناطق، طرح توسعه مشاغل خانگی به‌عنوان یکی از راهکارهای موفق در سال‌های اخیر مورد توجه دولت قرار گرفته است (یعقوبی‌فرانی و جلیلیان، ۱۳۹۴، ۹۷). به‌طوری‌که، مشاغل خرد و کوچک روستایی توانسته‌اند زمینه اشتغال و ماندگاری روستاییان را با ایجاد زمینه فعالیت در مشاغل کشاورزی و غیرکشاورزی فراهم ساخته و نوعی امید و شادابی، در جوامع روستایی ایجاد کنند (ملکی و همکاران، ۱۳۹۶، ۳۱۸).

¹ - Black and Cobbinah

² - Haggblade

³ - Gibson and Olivia

با توجه به اینکه مناطق روستایی از امکانات و اولویتهای شهری برای درآمدزایی و ایجاد اشتغال بهره‌مند نیستند، توجه به توسعه مشاغل خانگی می‌تواند عامل مؤثری در رشد و توسعه پایدار اقتصادی نواحی روستایی محسوب شود (خلیلوند و سعادت، ۱۳۹۳، ۳۱). پیامدهای توسعه مشاغل خانگی در مناطق روستایی به‌خوبی نشان می‌دهد که می‌توان از این طریق، شرایط مناسبی برای اشتغال روستایی فراهم آورد (حسین زاده^۱ و همکاران، ۲۰۲۱، ۸۰). با توجه به قابلیت‌ها و خصوصیات ویژه مشاغل خانگی در روستاها، کشاورزان و خانواده آن‌ها از این طریق، به درآمد جانبی قابل توجهی دست می‌یابند که باعث جلوگیری از مهاجرت آنان به شهرها می‌گردد؛ افزون بر این، در برخی مناطق نظیر مناطق گرم و خشک به‌دلیل شرایط آب‌وهوایی و فقدان امکانات کشاورزی، توسعه مشاغل خانگی می‌تواند مهم‌ترین منبع اشتغال و درآمد باشد که با تأمین سرمایه برای بخش صنایع خانگی علاوه بر ایجاد اشتغال برای افراد بیکار روستایی از نظر ایجاد شغل جانبی برای کشاورزان کم زمین دارای اهمیت است (مطیعی لنگرودی و نجفی کانی، ۱۳۸۵، ۱۵۱).

داده‌ها نشان می‌دهند که بین ۷۵ تا ۸۰ درصد افراد شاغل در مشاغل خانگی را زنان تشکیل می‌دهند. افزایش حضور زنان در این بخش، موجب افزایش درآمد و رفاه خانوار، کاهش فشار مالی بر سرپرست خانوار، امنیت اقتصادی و پیشگیری از مهاجرت خواهد شد (سعدی و حیدری، ۱۳۹۲، ۸۹). علاوه بر این، فعالیت زنان در زمینه مشاغل خانگی موجب ارتقای عزت‌نفس، کسب وجهه، منزلت اجتماعی، تعامل اجتماعی، مشارکت و گسترش روابط اجتماعی زنان نیز می‌گردد (رضوانی و نجارزاده، ۱۳۸۷، ۱۸۴). مشاغل خانگی از فعالیت‌هایی هستند که برطرف‌کننده بسیاری از چالش‌های عمده مناطق روستایی همچون بیکاری، درآمد پایین و عدم تنوع اقتصادی بوده و در سایر جنبه‌های زندگی روستاییان تأثیر مثبت دارد (میرلطفی و همکاران، ۱۳۹۳، ۴). به‌طوری‌که دورات و دنیز^۲ (۲۰۱۱) معتقدند می‌توان شرایط اقتصادی و اجتماعی جوامع روستایی را از طریق فعالیت‌های کارآفرینانه ارتقا بخشید. در راستای تصویب قانون مشاغل خانگی در ایران، کمیته‌امداد امام‌خمینی (ره) نیز با توجه به جهت‌گیری‌های خود مبنی بر توانمندسازی افراد تحت حمایت خود، در زمینه ایجاد و توسعه مشاغل خانگی فعالیت‌های گسترده‌ای انجام داده است (رحمانی و خدایاری، ۱۳۹۵، ۳۸).

یکی از مناطقی که کمیته‌امداد امام‌خمینی (ره) در سال‌های اخیر به موضوع توسعه مشاغل خانگی در روستاهای آن اهتمام ویژه‌ای داشته، شهرستان سرخس بوده است. شغل اصلی ساکنین روستاهای سرخس کشاورزی و دامداری است. موقعیت جغرافیایی مرزی شهرستان، شرایط آب و هوایی و همچنین خشکسالی‌های پی‌درپی، وضعیت کشاورزی و دامداری را در این مناطق تحت تأثیر قرار داده و در برخی موارد باعث مهاجرت جوانان روستایی به شهرهای بزرگ‌تر از جمله مشهد شده است. بنابراین طرح توسعه مشاغل خانگی با همکاری سازمان‌های مختلف از جمله کمیته‌امداد امام‌خمینی (ره) شهرستان سرخس به اجرا در آمده تا از طریق شناسایی و حمایت از ظرفیت‌های شغلی قابل انجام در محیط خانه، نقش مؤثری در توسعه جامعه روستایی، کاهش مهاجرت روستاییان و افزایش درآمد خانوارهای روستایی داشته باشد. در شهرستان

¹ - Hoseinzadeh

² - Duarte and Diniz

سرخس، جمعیتی شامل ۶۵۶ نفر مرد و ۱۶۳۲ نفر زن تحت پوشش کمیته‌امداد هستند که با توجه به بودجه اختصاص یافته، از سال ۹۲ تاکنون ۳۲۰ شغل در حوزه مشاغل خانگی شامل صنایع دستی، فرش دستباف، تولیدات دامی، صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی، در این شهرستان ایجاد شده‌است. بدین منظور، تحقیق حاضر با هدف بررسی اثرات مشاغل خانگی بر وضعیت اقتصادی و اجتماعی جوامع روستایی در شهرستان سرخس انجام شده است.

۲- بنیان نظریه‌ای

در دو دهه اخیر با افزایش تمایل و گرایش به راه‌اندازی مشاغل در جوامع روستایی و نیز تمایل دولت به حمایت از این نوع مشاغل به‌عنوان زمینه‌های شغلی آسان و کم‌هزینه، محققان زیادی به کاوش پیرامون عوامل توسعه این مشاغل در روستاها علاقه‌مند شده‌اند. با تنوع و گستردگی حوزه‌های کاری و نیز تغییر و تحول در شرایط محیط پیرامون این‌گونه مشاغل، ضرورت پرداختن به جنبه‌های جدید و نوظهور در ابعاد محتوایی و فرایندی توسعه این مشاغل در راستای تحقق برنامه‌های توسعه اقتصادی در سطح کلان به میزان بیشتری نمایان می‌شود. در همین راستا به برخی از مهم‌ترین نتایج تحقیقات داخلی و خارجی مرتبط با موضوع تحقیق به شرح زیر ارائه می‌گردد:

نتایج تحقیق حجاریان و همکاران (۱۴۰۱) در ارزیابی و تحلیل اثرات مشاغل خانگی در ساختار اجتماعی از دیدگاه روستاییان با رویکرد مدل سازی معادلات ساختاری، نشان داد که مشاغل خانگی موجب کاهش آسیب‌های اجتماعی، افزایش مشارکت و ارتباطات اجتماعی، بهبود نظام بهداشت و سلامت، بهبود ساختار جمعیتی و کاهش مهاجرت شده‌اند. یافته‌های تحقیق مکانیکی و همکاران (۱۴۰۰) در بررسی تأثیر کسب و کارهای خانگی بر توانمندسازی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان در میان با استفاده از روش معادلات ساختاری، حاکی از آن بود که بین کسب و کار خانگی با توانمندسازی اقتصادی، اجتماعی و بین نوع کسب و کار با توانمندسازی اجتماعی، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بهرامی (۱۳۹۹) در بررسی اثرات اقتصادی- اجتماعی صنایع روستایی در سندج به این نتیجه رسید که بین توسعه صنایع روستایی و توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی خانوارهای روستایی رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج حاصل از مطالعه علی‌توکی و کریمی (۱۳۹۸) در بررسی نقش کسب و کارهای کوچک در توانمندسازی زنان روستایی نشان می‌دهد که کسب و کارهای کوچک می‌توانند از طریق ایجاد سرمایه اجتماعی، افزایش آگاهی و ظرفیت‌سازی، نقش مؤثری در توانمندسازی زنان روستایی ایفا نمایند.

محمدی (۱۳۹۷) دو عامل اعطای تسهیلات مالی (وام) و ارائه آموزش‌های لازم در زمینه افزایش مهارت در زمینه مشاغل خانگی را مهم‌ترین اثرات اقتصادی طرح مشاغل خانگی در شهرستان نهاوند دانسته‌است. جوان و امیر انتخایی (۱۳۹۶) در بررسی نقش کسب و کارهای کوچک خانگی در پایداری اقتصادی نواحی روستایی در شهرستان رضوانشهر با روش تحلیلی- توصیفی، ۱۴ روستا از روستاهای شهرستان رضوانشهر را مورد مطالعه قرار دادند. یافته‌های تحقیق نشان داد که با اطمینان ۹۵ درصد کسب و کارهای کوچک خانگی موجب بهبود وضعیت اقتصاد روستایی شده‌اند؛ همچنین کسب و کارهای کوچک خانگی موجب جریان پول در این نواحی، تنوع فعالیت‌های اقتصادی خانوار، افزایش پس‌انداز خانواده، افزایش قدرت خرید، دسترسی به مواد اولیه کار با قیمت مناسب و افزایش توانایی در تأمین هزینه نیازهای شخصی شده‌است. مطالعه رحمانی و خدایاری (۱۳۹۵) در "بررسی عوامل

مؤثر بر موفقیت و پایداری اقتصادی مشاغل خانگی اجرا شده جهت مددجویان تحت پوشش کمیته‌امداد امام‌خیمینی (ره) شهرستان رزن" با بررسی اسناد و مدارک موجود و بررسی سوابق اجرایی ۷۲۸ طرح مشاغل خانگی اجرا شده نشان داد، طرح‌هایی که متناسب با بافت منطقه‌ای و سابقه فعالیت قبلی متقاضیان اجرا شده، پایدارتر و طرح‌های جدید به دلیل عدم امکان رقابت قیمتی مناسب و و عدم ارتباط با صنایع بالادستی توفیق کمتری داشتند. همچنین، رابطه مثبت و معناداری بین سطح تحصیلات، نوع طرح اجرا شده، مکان جغرافیایی محل اجرای طرح و موفقیت اقتصادی مشاغل خانگی وجود دارد. یعقوبی فرانی و جلیلیان (۱۳۹۴) به بررسی اثرات اقتصادی- اجتماعی مشاغل خانگی زنان روستایی در شهرستان اسلام‌آباد غرب با استفاده از روش تحلیل عاملی پرداختند. یافته‌های تحقیق نشان داد که مهم‌ترین تأثیرات اقتصادی مشاغل خانگی بر زندگی زنان روستایی شامل بهبود وضعیت اقتصادی خانواده، افزایش آگاهی‌های اقتصادی، افزایش استقلال مالی و ارتقا قدرت ریسک‌پذیری و نوآوری است. همچنین مهم‌ترین اثرات اجتماعی شامل افزایش سطح مهارت‌های فنی و اجتماعی، علاقه‌مندی به کسب اطلاعات، توسعه ارتباطات نهادی، توسعه ارتباطات اجتماعی و افزایش سطح مشارکت گروهی می‌باشد. سعدی و ناظمی (۱۳۹۴) نیز در یافته‌های تحقیق‌شان بیان داشتند که کسب‌وکارهای کوچک و خانگی روستایی نقش مهمی در توسعه، اشتغال و درآمدزایی خانوارهای روستایی دارند. در زمینه کسب و کارهای خانگی کوچک و متوسط مطالعات و تحقیقات خارجی متعددی به‌ویژه در بین جوامع روستایی انجام شده است که هر یک از زوایای مختلفی به موضوع مشاغل خانگی پرداخته و اثرات مربوط به آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌اند (جدول ۱).

جدول ۱- تحقیقات خارجی مرتبط با کسب‌وکارهای خانگی و اثرات آن بر جوامع روستایی

نویسنده / سال	عنوان تحقیق	خلاصه‌ای از نتیجه تحقیق
Reuschke and Mason (2022)	بررسی مشارکت مشاغل خانگی در اقتصاد دیجیتال	مشاغل خانگی در مناطق روستایی کمتر از تجارت الکترونیک استفاده می‌کنند. همچنین نتایج نشان داد که زنان و افراد مسن، کمتر به مشاغل خانگی به صورت الکترونیک روی آورده‌اند.
Muhammad et al. (2021)	کارآفرینی خانگی زنان و موقعیت مالی خانواده	نتایج نشان داد که سن زنان کارآفرین، وضعیت تأهل، مالکیت خانه، موقعیت روستایی در مقابل شهری، اندازه خانوار و درآمد کسب‌وکار به‌طور معناداری بر وضعیت مالی خانواده‌شان تأثیر می‌گذارد. همچنین یافته‌ها نشان داد که زنان کارآفرین تأثیر قابل‌توجهی بر وضعیت مالی و رفاه خانواده‌های خود دارند.
Ghosh and Sujan (2020)	بررسی تغییر الگوی تنوع درآمد روستایی و اثرات آن بر اقتصاد خانوار	نتایج نشان می‌دهد که میانگین درآمد خانوار روستایی در طول زمان بر اساس توسعه مشاغل خانگی به‌طور قابل توجهی افزایش یافته‌است. افزایش در تنوع منابع درآمدی عامل این افزایش درآمد خانوار روستایی بود.
Jabeen et al. (2020)	بررسی تأثیر فعالیت‌های اقتصادی سنتی زنان روستایی بر اقتصاد خانوار	نتایج نشان داد بسیاری از عوامل جمعیت‌شناختی، اجتماعی، فرهنگی، مذهبی و اقتصادی بر پتانسیل تولیدی زنان تأثیر منفی داشته‌اند.
Galloway and Kapasi (2014)	تحلیل مشاغل خانگی روستایی و سهم آن‌ها در زندگی روستایی	معتقدند مشاغل خانگی باعث افزایش انگیزه و انعطاف‌پذیری مرتبط با کار خانه شده و تعادلی بین کار و زندگی به وجود می‌آید.
Newbery & Bosworth (2010)	نقش مشاغل خانگی در اقتصاد روستایی	بر اساس نتایج، کسب‌وکارهای خرد خانگی بر مشاغل روستایی و اقتصاد آن‌ها تأثیر مثبتی داشته است.
Walker et al. (2008)	بررسی کسب‌وکار خانگی زنان	نتایج تحقیق نشان داد زنان نسبت به مردان هنگام ورود به فعالیت‌های خوداشتغالی بیشتر از سرمایه‌های شخصی، قرض از بستگان و اعضای خانواده و دوستان بهره می‌گیرند.

۳- روش، تکنیک‌ها و قلمرو

تحقیق حاضر از نظر راهبرد حاکم بر پژوهش از تحقیقات کمی و از نظر هدف، در زمره تحقیقات کاربردی است. این تحقیق توصیفی-همبستگی بوده و از فن پیمایش برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده‌است. جامعه آماری تحقیق، کلیه مددجویان کمیته‌امداد از ۴۳ روستا و ۶ دهستان شهرستان سرخس بودند که در قالب طرح اشتغال خانگی در مناطق روستایی در کسب و کارهای صنایع دستی و فرش دستباف، تولیدات دامی، پرورش ماهی‌های زینتی، صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی، تولیدات گیاهی، تولیدی صنعتی و خدماتی، تسهیلات اشتغال‌زایی دریافت کرده‌اند بود (N=۲۹۰). حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی مورگان ۱۶۵ نفر به دست آمد. جهت بررسی دقیق‌تر موضوع و دست یافتن به نتایج مطمئن‌تر، ۳۶ نفر دیگر به حجم نمونه اضافه گردید (N=۲۰۱). نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی با انتساب متناسب انتخاب شدند. ابزار اصلی تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته بود که با توجه به اهداف اصلی تحقیق و بررسی مطالعات داخلی و خارجی در سه بخش کلی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، اثرات اقتصادی و اثرات اجتماعی کسب‌وکارهای خانگی در مناطق روستایی طراحی شد (جدول ۲).

جدول ۲- متغیرهای تحقیق و مقیاس سنجش آنها

نوع شاخص	گویه	طیف سنجش	مقیاس
ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای	جنس	مرد (۱)، زن (۲)	اسمی
	وضعیت تأهل	متاهل (۱)، مجرد (۲)	اسمی
	داشتن شغل دیگر	بلی (۱)، خیر (۰)	اسمی
	داشتن تجربه در کسب و کار	بلی (۱)، خیر (۰)	اسمی
	شرکت در دوره‌های آموزشی مرتبط با کسب و کار	بلی (۱)، خیر (۰)	اسمی
تربیتی	سطح سواد	بی‌سواد (۰)، خواندن و نوشتن (۱)، ابتدایی (۲)، راهنمایی (۳)، متوسطه (۴)، فوق‌دیپلم (۵)، لیسانس و بالاتر (۶)	نسبی
	تعداد اعضای خانوار	-	نسبی
	سن	-	نسبی

تقویت ظرفیت سرمایه‌گذاری خانوار

افزایش درآمد خانواده؛ افزایش میزان پس‌انداز خانواده؛ ایجاد زمینه‌های جدید برای استفاده از پس‌اندازهای خانواده؛ افزایش سرمایه‌گذاری در کسب‌وکار جدید

بهبود رفاه خانوار

افزایش قدرت خرید محصولات غذایی؛ افزایش قدرت خرید پوشاک؛ افزایش دسترسی به مواد اولیه مرغوب برای کسب‌وکار؛ بهبود وضعیت بهداشت و سلامت خانواده؛ بهبود توانایی در پرداخت هزینه‌های تحصیل فرزندان؛ افزایش حق مالکیت خانه و زمین؛ افزایش قدرت در خرید و فروش املاک؛ مشارکت در تأمین بخشی از هزینه‌های خانواده

تقویت قابلیت‌های کارآفرینانه

خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴) و خیلی زیاد (۵)

ترتیبی

اثرات اقتصادی

نوع شاخص	گویه	طیف سنجش	مقیاس
	افزایش آگاهی از ضوابط، شرایط و قوانین راه‌اندازی و اداره کسب‌وکار؛ آگاهی از وضعیت بازار کسب‌وکار؛ آگاهی از نحوه بازاریابی محصولات و ارتباط با مشتری؛ افزایش آگاهی‌های اقتصادی در زمینه تولید محصولات؛ سهولت در فروش محصولات تولیدی کسب‌وکار خانگی؛ افزایش روحیه ریسک‌پذیری در امور مالی؛ استقلال مالی و کاهش یا عدم وابستگی به سایر افراد خانواده؛ دسترسی به بازارهای مناسب برای فروش محصولات تولیدی		
	توسعه فرصت‌های شغلی		
	ایجاد فرصت‌های متنوع شغلی در روستا؛ رونق اشتغال‌های فصلی در روستا؛ ایجاد اشتغال برای افراد بومی روستا؛ افزایش سطح اشتغال در روستا؛ تأمین بخشی از نیازهای مصرفی روستا		
	تقویت روحیه خلاقیت و کارآفرینی		
	رشد خلاقیت و نوآوری در تولیدات کسب‌وکار؛ احیا و رونق تولیدات محلی؛ افزایش علاقه به ایجاد کسب‌وکار در روستا؛ شرکت در دوره‌های آموزشی برای به‌روز کردن اطلاعات کسب‌وکار خانگی؛ افزایش انگیزه برای توسعه کسب‌وکارها؛ آگاهی از نحوه تعامل با بازار		
	شبکه‌سازی نهادی و محلی		
	استفاده مؤثر از منابع موجود در روستا؛ استفاده بهینه از توانایی نیروی انسانی موجود در سطح روستا؛ استفاده از تجربیات الگوهای موفق در زمینه تولید؛ ارتباط بهتر با کارشناسان، ادارات و سازمان‌های مربوطه؛ مشارکت با سایر کسب‌وکارها برای تولید محصول؛ ایجاد زمینه مشارکت روستاییان در امور مربوط به روستا؛ استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای فروش محصولات؛ افزایش آگاهی از برنامه‌های دولت در حمایت از مشاغل خانگی	خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴) و خیلی زیاد (۵)	ترتیبی
اثرات اجتماعی	بهبود یکپارچگی اجتماعی		
	افزایش سطح مسئولیت‌های اجتماعی؛ افزایش ماندگاری افراد در محیط روستا؛ حضور بیشتر زنان در کسب‌وکارهای خانگی؛ جلوگیری از مهاجرت و خروج نیروی کار از روستا؛ افزایش گرایش جوانان به کار در روستا؛ توزیع عادلانه درآمد بین افراد روستا		
	تقویت خودباوری و اعتماد به نفس		
	اعتماد به توانایی‌های خود در مدیریت کسب‌وکار؛ افزایش اعتماد به نفس در ابراز عقاید شخصی؛ افزایش خودتکالی و خودکفایی در خانواده؛ افزایش احساس مفید بودن در جامعه؛ افزایش احساس امنیت شغلی		

به‌منظور تعیین روایی محتوایی پرسشنامه تدوین‌شده، از نظرات اساتید راهنما و مشاور^۱ و کارشناسان کمیته‌امداد امام‌خمینی (ره) شهرستان سرخس بهره‌گرفته شد و پس از اعمال نظرات آنها و اصلاحات نهایی، پرسش‌نامه برای بررسی پایایی آماده گردید. برای سنجش پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفا کرونباخ استفاده شد که ضرایب به‌دست آمده در جدول ۳، نشان‌دهنده پایایی قابل قبول پرسشنامه می‌باشد.

^۱ - این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان "بررسی تأثیر کسب و کارهای خانگی بر وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی (مطالعه موردی: مددجویان کمیته امداد امام خمینی (ره) شهرستان سرخس)" بوده است.

جدول ۳- نتایج حاصل از ضریب آلفا کرونباخ متغیرهای تحقیق

متغیرها	تعداد گویه‌ها	آلفا
اثرات اقتصادی مشاغل خانگی	۲۵	۰/۸۳۱
اثرات اجتماعی مشاغل خانگی	۲۵	۰/۸۴۹

نتایج تحقیق در دو بخش توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم‌افزار SPSS25 ارائه گردید. در بخش توصیفی، به‌منظور توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و همچنین اولویت‌بندی گویه‌های اثرات اقتصادی و اجتماعی مشاغل خانگی، از فراوانی، درصد فراوانی، میانگین و انحراف‌معیار استفاده شد. به‌منظور بررسی رابطه بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه با دیدگاه آنها نسبت به اثرات مشاغل خانگی بر وضعیت اقتصادی و اجتماعی از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. در بخش استنباطی نیز به‌منظور بررسی تفاوت نظرات پاسخگویان در زمینه اثرات اقتصادی و اجتماعی مشاغل خانگی در گروه‌های دوجبهی از آزمون من‌ویتنی بهره گرفته شد.

۴- یافته‌ها و تحلیل داده

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی: یافته‌های تحقیق گویای آن است که ۲۸/۹ درصد از پاسخگویان با بیشترین فراوانی بین ۳۰ تا ۴۰ سال سن داشتند که کمینه و بیشینه سنی آن‌ها به ترتیب ۲۸ و ۶۵ سال بود. ۶۷/۷ درصد نمونه مورد مطالعه، متاهل بودند. ۷۵/۶ درصد از پاسخگویان سطح تحصیلاتی در حد متوسطه و یا پایین‌تر داشتند. بیشترین فراوانی، ۹۲ نفر (۴۵/۸ درصد) مربوط به خانوارهای ۵-۶ نفره بوده است. وضعیت سابقه فعالیت کسب و کار پاسخگویان نشان داد که ۵۸/۲ درصد از آن‌ها، ۵ سال و بیشتر در کسب‌وکار مورد نظر، سابقه داشتند. ۱۵۳ نفر (۷۶/۱ درصد) شغل دیگری به‌جز کسب و کاری که با کمک وام کمیته‌امداد راه‌اندازی کرده‌اند، نداشتند. ۸۸/۱ درصد نمونه مورد مطالعه، در دوره‌های آموزشی مرتبط با شغل خود شرکت کرده‌اند.

اولویت‌بندی اثرات اقتصادی و اجتماعی کسب‌وکارهای خانگی بر خانوارهای روستایی: نتایج به‌دست آمده از اولویت‌بندی گویه‌های اثرات اقتصادی کسب‌وکارهای خانگی بر خانوارهای روستایی در جدول ۴ نشان می‌دهد، گویه‌های «افزایش درآمد خانواده» و «افزایش میزان پس‌انداز خانواده» با میانگین ۳/۷۲۰ و ۳/۴۴۳ در بُعد تقویت ظرفیت سرمایه‌گذاری خانوار؛ گویه‌های «افزایش قدرت خرید محصولات غذایی» و «افزایش حق مالکیت خانه و زمین» با میانگین ۴/۱۱۴ و ۲/۴۰۰ در بُعد بهبود رفاه خانوار؛ گویه‌های «افزایش آگاهی‌های اقتصادی در زمینه تولید محصولات» و «افزایش آگاهی از ضوابط، شرایط و قوانین راه‌اندازی و اداره کسب‌وکار» با میانگین ۳/۹۹۰ و ۳/۷۰۰ در بُعد تقویت قابلیت‌های کارآفرینانه؛ و همچنین گویه‌های «افزایش سطح اشتغال در روستا» و «تأمین بخشی از نیازهای مصرفی روستا» با میانگین ۴/۱۳۴ و ۳/۶۹۷ در بُعد توسعه فرصت‌های شغلی، به ترتیب با بیشترین و کمترین مقدار میانگین، مهم‌ترین و کم‌اهمیت‌ترین اثرات اقتصادی مشاغل خانگی در خانوارهای روستایی از دیدگاه نمونه مورد مطالعه بودند.

جدول ۴- اولویت‌بندی اثرات اقتصادی کسب و کارهای خانگی بر خانوارهای روستایی

اولویت	انحراف معیار	میانگین	اثرات	بُعد
۱	۱/۰۷۳	۳/۷۲۰	افزایش درآمد خانواده	تقویت ظرفیت سرمایه‌گذاری خانوار
۲	۰/۹۵۵	۳/۶۷۹	افزایش سرمایه‌گذاری در کسب‌وکار جدید	
۳	۰/۹۷۵	۳/۵۳۷	ایجاد زمینه‌های جدید برای استفاده از پس‌اندازهای خانواده	
۴	۰/۹۱۰	۳/۴۴۳	افزایش میزان پس‌انداز خانواده	
۱	۰/۸۳۲	۴/۱۱۴	افزایش قدرت خرید محصولات غذایی	بهبود رفاه خانوار
۲	۰/۸۹۷	۳/۹۶۵	بهبود توانایی در پرداخت هزینه‌های تحصیل فرزندان	
۳	۰/۹۴۵	۳/۹۵۵	افزایش دسترسی به مواد اولیه مرغوب برای کسب‌وکار	
۴	۰/۸۳۵	۳/۹۴۰	بهبود وضعیت بهداشت و سلامت خانواده	
۵	۰/۹۷۵	۳/۷۶۶	افزایش قدرت خرید پوشاک	
۶	۰/۹۱۴	۳/۶۶۲	مشارکت در تأمین بخشی از هزینه‌های خانواده	
۷	۰/۷۷۵	۳/۵۰۰	افزایش قدرت در خرید و فروش املاک	
۸	۱/۱۰۹	۲/۴۰۰	افزایش حق مالکیت خانه و زمین	
۱	۱/۰۶۸	۳/۹۹۰	افزایش آگاهی‌های اقتصادی در زمینه تولید محصولات	تقویت قابلیت‌های کارآفرینانه
۲	۰/۸۷۳	۳/۹۱۰	استقلال مالی و کاهش یا عدم وابستگی به سایر افراد خانواده	
۳	۰/۹۰۵	۳/۸۸۱	آگاهی از نحوه بازاریابی محصولات و ارتباط با مشتری	
۴	۰/۹۲۵	۳/۸۸۱	سهولت در فروش محصولات تولیدی کسب‌وکار خانگی	
۵	۰/۸۸۱	۳/۸۴۱	افزایش روحیه ریسک‌پذیری در امور مالی	
۶	۱/۰۶۸	۳/۸۳۱	دسترسی به بازارهای مناسب برای فروش محصولات تولیدی	
۷	۰/۷۰۰	۳/۷۲۱	آگاهی از وضعیت بازار کسب‌وکار	
۸	۱/۱۴۱	۳/۷۰۰	افزایش آگاهی از ضوابط، شرایط و قوانین راه‌اندازی و اداره کسب‌وکار	
۱	۰/۸۷۶	۴/۱۳۴	افزایش سطح اشتغال در روستا	توسعه فرصت‌های شغلی
۲	۱/۰۱۸	۴/۰۶۰	رونق اشتغال‌های فصلی در روستا	
۳	۰/۹۶۳	۳/۹۱۵	ایجاد اشتغال برای افراد بومی روستا	
۴	۱/۰۰۲	۳/۸۴۰	ایجاد فرصت‌های متنوع شغلی در روستا	
۵	۰/۸۰۵	۳/۶۹۷	تأمین بخشی از نیازهای مصرفی روستا	

همچنین نتایج اولویت‌بندی دیدگاه نمونه مورد مطالعه در زمینه اثرات اجتماعی کسب و کارهای خانگی نشان‌دهنده، نمونه مورد مطالعه گویه‌های «شرکت در دوره‌های آموزشی برای به‌روز کردن اطلاعات کسب‌وکار خانگی» و «احیا و رونق تولیدات محلی» با میانگین ۴/۰۶۱ و ۳/۲۵۹ در بُعد تقویت روحیه خلاقیت و کارآفرینی؛ گویه‌های «استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای فروش محصولات» و «استفاده از تجربیات الگوهای موفق در زمینه تولید» با میانگین ۳/۸۴۱ و ۳/۰۹۵ در بُعد شبکه‌سازی نهادی و محلی؛ گویه‌های «افزایش گرایش جوانان به کار در روستا» و «افزایش ماندگاری افراد در محیط روستا» با میانگین ۳/۷۲۱ و ۳/۰۷۰ در بُعد بهبود یکپارچگی اجتماعی؛ و همچنین گویه‌های «افزایش اعتماد

به نفس در ابراز عقاید شخصی» و «افزایش احساس مفید بودن در جامعه» با میانگین ۳/۷۹۶ و ۳/۳۳۸ در بُعد تقویت خودباوری و اعتماد به نفس، به ترتیب با بیشترین و کمترین مقدار میانگین، را مهم‌ترین و کم اهمیت‌ترین اثرات اجتماعی کسب‌وکارهای خانگی در خانوارهای روستایی عنوان کرده‌اند.

جدول ۵- اولویت‌بندی اثرات اجتماعی کسب و کارهای خانگی بر خانوارهای روستایی

اولویت	انحراف معیار	میانگین	اثرات	بُعد
۱	۱/۰۱۸	۴/۰۶۱	شرکت در دوره‌های آموزشی برای به‌روز کردن اطلاعات کسب‌وکار خانگی	تقویت روحیه خلاقیت و کارآفرینی
۲	۱/۰۳۵	۳/۶۴۲	رشد خلاقیت و نوآوری در تولیدات کسب‌وکار	
۳	۱/۰۴۵	۳/۶۴۲	آگاهی از نحوه تعامل با بازار	
۴	۰/۹۳۵	۳/۶۲۷	افزایش انگیزه برای توسعه کسب‌وکارها	
۵	۰/۹۸۴	۳/۵۴۷	افزایش علاقه به ایجاد کسب‌وکار در روستا	
۶	۱/۰۵۵	۳/۲۵۹	احیا و رونق تولیدات محلی	
۱	۱/۰۰۲	۳/۸۴۱	استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای فروش محصولات	شبکه‌سازی نهادی و محلی
۲	۰/۹۷۳	۳/۶۲۲	استفاده بهینه از توانایی نیروی انسانی موجود در سطح روستا	
۳	۱/۰۹۹	۳/۴۳۸	مشارکت با سایر کسب‌وکارها برای تولید محصول	
۴	۱/۰۳۶	۳/۴۱۳	ایجاد زمینه مشارکت روستاییان در امور مربوط به روستا	
۵	۱/۱۳۶	۳/۳۹۸	استفاده مؤثر از منابع موجود در روستا	
۶	۰/۸۸۳	۳/۲۷۴	ارتباط بهتر با کارشناسان، ادارات و سازمان‌های مربوطه	
۷	۱/۱۱۱	۳/۲۴۴	افزایش آگاهی از برنامه‌های دولت در حمایت از مشاغل خانگی	بهبود یکپارچگی اجتماعی
۸	۱/۳۵۹	۳/۰۹۵	استفاده از تجربیات الگوهای موفق در زمینه تولید	
۱	۱/۰۰۱	۳/۷۲۱	افزایش گرایش جوانان به کار در روستا	
۲	۰/۹۹۲	۳/۵۸۷	جلوگیری از مهاجرت و خروج نیروی کار از روستا	
۳	۱/۰۸۲	۳/۵۳۲	حضور بیشتر زنان در کسب‌وکارهای خانگی	
۴	۰/۹۵۶	۳/۴۱۳	توزیع عادلانه درآمد بین افراد روستا	
۵	۰/۹۵۱	۳/۲۸۴	افزایش سطح مسئولیت‌های اجتماعی	تقویت خودباوری و اعتماد به نفس
۶	۱/۲۸۷	۳/۰۷۰	افزایش ماندگاری افراد در محیط روستا	
۱	۰/۹۳۴	۳/۷۹۶	افزایش اعتماد به نفس در ابراز عقاید شخصی	
۲	۰/۸۸۱	۳/۵۷۲	اعتماد به توانایی‌های خود در مدیریت کسب‌وکار	
۳	۰/۹۳۲	۳/۴۵۸	افزایش احساس امنیت شغلی	
۴	۱/۱۶۷	۳/۴۰۸	افزایش خوداتکایی و خودکفایی در خانواده	
۵	۱/۰۴۲	۳/۳۳۸	افزایش احساس مفید بودن در جامعه	

تعیین رابطه بین برخی ویژگی‌های فردی در زمینه اثرات مشاغل خانگی بر وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی: به‌منظور بررسی رابطه بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی با دیدگاه پاسخگویان نسبت به اثرات مشاغل خانگی بر وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی، از ضریب همبستگی اسپیرمن بهره گرفته شد. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد، بین متغیر سطح تحصیلات ($r = 0/464$ و $p = 0/000$)، تعداد اعضای خانوار ($r = 0/126$ و $p = 0/038$) و سابقه فعالیت در کسب‌وکار ($r = 0/361$ و $p = 0/000$)، با اثرات اقتصادی کسب و کارهای خانگی در جوامع روستایی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (جدول ۶).

جدول ۶- رابطه بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی با دیدگاه پاسخگویان در زمینه اثرات اقتصادی و اجتماعی مشاغل خانگی

متغیر	اثرات اقتصادی مشاغل خانگی		اثرات اجتماعی مشاغل خانگی	
	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
سن	-0/036	0/307	-0/015	0/414
سطح تحصیلات	0/464**	0/000	0/037	0/303
تعداد اعضای خانوار	0/126*	0/038	0/129	0/344
سابقه فعالیت در کسب‌وکار	0/361**	0/002	0/090	0/101

مقایسه میانگین اثرات اقتصادی و اجتماعی کسب‌وکارهای خانگی خانوارهای روستایی: در این تحقیق به‌منظور مقایسه تفاوت دیدگاه نمونه مورد مطالعه در زمینه اثرات اقتصادی و اجتماعی مشاغل خانگی با توجه به متغیرهای جنس، دارا بودن شغل دیگر، تجربه در کسب‌وکار و شرکت یا عدم شرکت در دوره‌های آموزشی، از آزمون من‌ویتنی بهره گرفته شد. نتایج حاکی از آن است، اثرات اقتصادی کسب‌وکار در گروه‌های جنسیتی و شرکت در دوره‌های آموزشی در سطح ۹۹ درصد اطمینان، تفاوت معنی‌داری داشته است. بر اساس نتایج حاصل از مقایسه میانگین در بخش اثرات اجتماعی مشاغل خانگی، افرادی که در دوره‌های آموزشی شرکت کرده‌اند، معتقدند که مشاغل خانگی اثرات اجتماعی بهتری در بین جوامع روستایی داشته است (جدول ۷).

جدول ۷- مقایسه میانگین اثرات اقتصادی و اجتماعی مشاغل خانگی خانوارهای روستایی

متغیر	گروه	اثرات اقتصادی		اثرات اجتماعی	
		میانگین	سطح معنی‌داری	میانگین	سطح معنی‌داری
جنس	مرد	۹۰/۰۴	0/001**	۱۰۰/۵۲	0/889
	زن	۱۱۶/۵۸		۱۰۱/۶۸	
وضعیت تأهل	مجرد	۸۸/۷۲	0/012*	۹۶/۷۰	0/379
	متاهل	۱۰۹/۶۴		۱۰۴/۰۲	
دارا بودن شغل دیگر	بلی	۱۰۷/۸۴	0/350	۱۰۱/۱۰	0/989
	خیر	۹۸/۸۵		۱۰۰/۹۷	
شرکت در دوره‌های آموزشی	بلی	۱۱۳/۲۵	0/000**	۱۱۲/۷۸	0/047*
	خیر	۷۴/۴۰		۹۵/۲۷	

* معنی‌داری در سطح ۹۵ درصد اطمینان   ** معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد اطمینان

۵- بحث و فرجام

امروزه مشاغل خانگی از بخش‌های حیاتی فعالیت‌های اقتصادی می‌باشند که از نظر ایجاد اشتغال، نوآوری در عرضه محصول یا خدمات، موجب تنوع و دگرگونی زیادی در اجتماع و اقتصاد هر کشور می‌شوند. مشاغل خانگی رشد فزاینده و قابل توجهی داشته و نقش مهمی در تولید ناخالص ملی کشورها دارا هستند. گسترش فعالیت‌ها و کسب‌وکارهای کشاورزی و غیرکشاورزی کوچک در روستاها، عاملی مهم در افزایش رفاه و تأمین کالاها و خدمات ضروری برای خانواده‌های فقیر روستایی است. اثرات و نفوذ مشاغل خانگی در مناطق روستایی، ضمن ایجاد اقتصادی فعال، می‌تواند دارای اثرات تکاثری و نیز منجر به اقتصاد خودرانشی گردد. با توجه به اهمیت و نقش مشاغل خانگی در توسعه روستایی و بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی، در شهرستان سرخس نیز سازمان‌های متولی از جمله جهاد کشاورزی، سازمان فنی و حرفه‌ای، و بهزیستی و نیز کمیته‌امداد امام‌خمینی (ره) اقدام به پرداخت تسهیلات و آموزش کسب‌وکارهای کوچک کرده‌اند که در این پژوهش کمیته امام‌خمینی (ره) با توجه به طیف گسترده‌ای از خانوارهای روستایی که تحت پوشش خود دارد و همچنین تأثیری که انتظار می‌رود این کسب‌وکارها در بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانوارها که اکثراً از لحاظ وضعیت اقتصادی و اجتماعی نیازمند حمایت هستند، داشته‌باشد، مورد بررسی قرار گرفتند.

یافته‌های تحقیق نشان داد، مهم‌ترین اثرات اقتصادی کسب و کارهای خانگی بر جامعه روستایی از دیدگاه نمونه مورد مطالعه، «افزایش سطح اشتغال در روستا»، «افزایش قدرت خرید محصولات غذایی» و «رونق اشتغال‌های فصلی در روستا» و کمترین آن‌ها «افزایش قدرت خرید و فروش املاک»، «افزایش میزان پس‌انداز خانواده» و «افزایش حق مالکیت خانه و زمین» بوده است. یعقوبی‌فرانی و جلیلیان (۱۳۹۴) به این نتیجه رسیدند که بهبود وضعیت اقتصادی خانواده، افزایش استقلال مالی و ارتقا قدرت ریسک‌پذیری و نوآوری، مهم‌ترین تأثیرات اقتصادی مشاغل خانگی هستند. لذا می‌توان بیان کرد که مشاغل خانگی می‌توانند به‌عنوان یک منبع درآمدی، در بهبود وضعیت اشتغال و درآمد جوامع روستایی و معیشت آن‌ها نقش داشته‌باشند. البته توجه به این مهم ضروری است که افزایش سطح درآمدی به دلیل نو بودن کسب و کار آن‌چنان بالا نبوده که به افزایش پس‌انداز خانوار و خرید کالاها سرمایه‌ای با استفاده از درآمدهای حاصله، منجر شود. بر این اساس می‌توان بیان کرد که مشاغل ایجاد شده با استفاده از این تسهیلات، بیشتر منجر به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در روستاها شده‌است که با توجه به شرایط اقتصادی و معیشتی مددجویان کمیته‌امداد امام‌خمینی (ره)، می‌تواند بخشی از هزینه‌های خانوار را تأمین کند و کسب‌وکارهای ایجاد شده نتوانسته‌اند موجب ایجاد ظرفیت سرمایه‌گذاری خانوارهای تحت پوشش شوند.

نتایج بررسی دیدگاه نمونه مورد مطالعه در زمینه اثرات اجتماعی کسب و کارهای خانگی بر مددجویان کمیته‌امداد امام‌خمینی (ره) نشان داد، کسب و کارهای ایجاد شده موجب «شرکت افراد در دوره‌های آموزشی برای به‌روز کردن اطلاعات کسب‌وکار خانگی»، «استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای فروش محصولات» و «افزایش اعتماد به نفس در ابراز عقاید شخصی» شده‌اند ولی در «استفاده از تجربیات الگوهای موفق در زمینه تولید» و «افزایش ماندگاری افراد در محیط

روستا» تأثیر چندانی نداشته‌اند. این امر نشان می‌دهد که پتانسیل بسیار مناسبی وجود دارد که بتوان از الگوهای مناسب برای آشناسازی روستاییان با منافع بالقوه مشاغل خانگی استفاده کرد که متأسفانه تا به امروز مغفول مانده‌است.

همان طور که نتایج نشان می‌دهد راه‌اندازی و رونق کسب‌وکارها در بین جوامع محلی باعث شده‌است تا آن‌ها در دوره‌ها و کلاس‌های آموزشی مرتبط شرکت نموده، تا ضمن افزایش دانش و آگاهی کاری، با فضای فروش و بازاریابی محصولات تولیدی‌شان آشنا شده تا بتوانند محصولات خود را هر چه بهتر در بازارهای محلی و منطقه‌ای به فروش برسانند. یعقوبی فرانی و جلیلیان (۱۳۹۴) به این نتیجه رسیدند که افزایش سطح مهارت‌های فنی و اجتماعی، علاقه‌مندی به کسب اطلاعات، توسعه ارتباطات نهادی، توسعه ارتباطات اجتماعی و افزایش سطح مشارکت گروهی، مهم‌ترین اثرات اجتماعی مشاغل خانگی هستند. قربانی پیرعلیدهی (۱۳۹۹) و محمدی (۱۳۹۷) نیز به این نتیجه رسیده‌اند که برگزاری دوره‌های آموزشی بر رونق کسب و کارهای خانگی تأثیر دارد. این امر باعث افزایش اعتماد اجتماعی درون و برون گروهی و همچنین تعامل اجتماعی شده و زمینه را برای گسترش شبکه‌های اجتماعی در بین کارآفرینان خرد روستاها فراهم می‌کند. از طرفی با توجه به اینکه طرف مقابل کارآفرینان در کسب‌وکارهای مذکور، نهادهای دولتی هستند، لذا آگاهی‌رسانی و خدمات‌رسانی مناسبی از اقدامات و برنامه‌های دولتی در این زمینه صورت نگرفته‌است؛ به طوری که پرداخت تسهیلات در جهت راه‌اندازی کسب‌وکار تنها جایگاه نهادهای دولتی در این طرح بوده و هیچ پشتیبانی و حمایت لازم در بخش تولید و عرضه محصولات به بازار نشده است. آرامش و همکاران (۱۳۹۹)، علی‌توکلی و کریمی (۱۳۹۸) و رفیعی‌فر (۱۳۹۵) در نتایج تحقیقاتشان بیان داشتند که سیاست‌های حمایتی دولت می‌تواند بر اثربخشی کارآفرینی روستایی و توانمندی جوامع روستایی اثر داشته‌باشد. همان طور که نتایج نشان داد بین متغیر تحصیلات با اثرات اقتصادی مشاغل خانگی در جوامع روستایی رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. این یافته با نتایج تحقیقات رحمانی و خدایاری (۱۳۹۵) و آگهی و همکاران (۱۳۹۱) همسو می‌باشد. به عبارتی هر چه میزان سطح سواد در بین افراد مورد مطالعه بالاتر رفته‌است، اثرات اقتصادی کسب‌وکارهای خانگی را در جوامع روستایی بیشتر ارزیابی کرده‌اند. علاوه بر این، شرکت در کلاس‌های آموزشی مرتبط با شغل و علاوه بر این شرکت در کلاس‌های مرتبط با فعالیتهای کارآفرینانه موجب خواهد شد که خلاقیت در ایده پردازی و روش‌های بازاریابی ایده‌ها و همچنین آشنایی با دانش و تجربیات افراد مرتبط با کسب و کار بیشتر صورت گیرد که این امر فعالیت در کسب‌وکار جدید را تسهیل کرده و در تداوم کار و فائق آمدن بر مشکلات پیش رو به افراد کمک خواهد کرد. آرامش و همکاران (۱۳۹۹) در راستای یافته به دست آمده بیان می‌دارند که، سطح تحصیلات بر اثربخشی کارآفرینی اجتماعی و توانمندی جوامع روستایی مؤثر است. تعداد اعضای خانوار از متغیرهای دیگری است که رابطه مثبت و معنی‌داری با اثرات اقتصادی کسب و کارهای خانگی داشته است. این یافته با نتایج تحقیقات محمد^۱ و همکاران (۲۰۲۱) همخوانی دارد. با توجه به اینکه تعداد اعضای بیشتر خانوار به عنوان نیروی انسانی شاغل و درآمدزا در روستاها محسوب می‌شود، لذا خانوارهایی که دارای اعضای بیشتری بودند، با مشارکت بیشتر در مشاغل خانگی توانسته‌اند ضمن کاهش مشکلات و موانع موجود در کسب‌وکار، سطح درآمدی خود را بالاتر برده و فرصت‌های شغلی بیشتری فراهم نمایند و یا سعی در گسترش محیط کاری‌شان با توجه به نیروی کار

^۱ - Muhammad

در دسترس داشتند. همان طور که نتایج نشان داد، سابقه فعالیت در کسب و کار نیز با اثرات اقتصادی آن رابطه مثبتی داشته است. به عبارتی افرادی که سابقه بیشتری در کسب و کارشان داشتند، تأثیرات اقتصادی کسب و کارهای خانگی را بیشتر ارزیابی کرده‌اند. به بیان دیگر، داشتن تجربه فعالیت در مشاغل، ضمن افزایش اعتماد به نفس در شخص، قدرت ریسک‌پذیری آنها را در اجرای فعالیت‌ها افزایش می‌دهد. در واقع بسیاری از شرایط، در حین اجرای فعالیت پیش می‌آید که برخی از آنها حتی پیش بینی نشده‌اند و کارآفرین می‌بایست در شرایط حاضر برای آن راه حل پیدا کند و با شرایط جدید خود را وفق دهد. ایزدی و همکاران (۱۳۹۵) و نجفی و صفا (۱۳۹۳) نیز در همین راستا به این نتیجه رسیدند که، تجربه قبلی بر توسعه کارآفرینی در مشاغل خانگی تأثیرگذار است. ضمن اینکه میزان موانع پیش‌روی در کسب و کارها را کمتر کرده که همین امر میزان موفقیت در کار را بیشتر می‌کند تا فرد مورد نظر به سطح درآمدی و اقتصادی مناسبی دست یابد.

با توجه به نتایج به دست آمده از تحقیق، اثرات اقتصادی کسب و کار در گروه‌های جنسیتی با یکدیگر متفاوت بوده است. به بیان دیگر، زنان اثرات اقتصادی کسب و کارها را بهتر ارزیابی کرده‌اند. این امر شاید به این دلیل باشد که زنان از طریق کسب و کارهای خانگی، منبع درآمدی جدیدی برای خود ایجاد کرده‌اند که این امر برای خود آنها و همچنین به عنوان منبعی برای تأمین بخشی از هزینه‌های خانواده می‌تواند اثرگذار باشد. یافته‌های حاصل از آزمون من ویتنی حاکی از آن است که افرادی در کلاس‌های آموزشی مرتبط با کسب و کارها شرکت کرده‌اند معتقدند کسب و کارهای خانگی دارای اثرات اقتصادی مطلوب تری هستند. شرکت در کلاس‌های آموزشی ضمن اثرگذاری مثبت در کسب و کار آنها، موجب می‌شود با موانع موجود در کسب و کار آشنا شده و بتوانند به شیوه‌ای درست در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با کسب و کار عمل نمایند و با برنامه‌ریزی هدفمند در جهت رفع آن گام‌های اثرگذاری برداشته و تهدیدها را به فرصت تبدیل نمایند. بر اساس نتایج حاصل از مقایسه میانگین در بخش اثرات اجتماعی کسب و کارهای خانگی، افرادی که در دوره‌های آموزشی شرکت کرده‌اند، معتقدند که کسب و کارهای خانگی اثرات اجتماعی بهتری در بین جوامع روستایی داشته است. به عبارتی نداشتن آموزش یکی از موانع مهم در کسب و کارهای خانگی است (میکائیکی و همکاران، ۱۴۰۰).

با توجه به نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر، پیشنهاداتی به شرح زیر ارائه می‌گردد:

✓ با توجه به سطح پایین سواد در بین افراد مورد مطالعه و روند طولانی ادامه تحصیل برای آنها، می‌توان از طریق دوره‌ها و کلاس‌های آموزشی و بازدید از پروژه‌ها و کسب و کارهای موفق در داخل و خارج استان، دانش و آگاهی آنها را در زمینه کسب و کار، فرصت‌های پیش رو و پتانسیل‌های موجود برای توسعه کسب و کارشان افزایش داد.

✓ با توجه به وضعیت تجربه کارآفرینان در کسب و کارشان، پیشنهاد می‌گردد در جهت بالا بردن کیفیت فرآیندهای تولید و بازاریابی متناسب با شرایط بازار، زمینه را برای استفاده از مشاوران و مروجان به منظور کمک به کسب و کارها و ایجاد شرایط تداوم آنها فراهم نمایند.

✓ همان طور که نتایج تحقیق نشان داد، بخشی از افراد مورد مطالعه در دوره‌های آموزشی مرتبط با کسب و کار شرکت نکرده‌اند. از این رو پیشنهاد می‌گردد دلایل عدم حضور آنها در دوره‌ها بررسی شود و متناسب با موقعیت

مکانی و جغرافیایی روستاهای مورد مطالعه، شیوه‌های آموزشی متناسبی برای افراد مذکور در نظر گرفته شود. علاوه بر این، برای افرادی که در دوره‌های اولیه مرتبط با کسب و کارشان شرکت کرده‌اند، متناسب با رشد فعالیت و همچنین تغییرات سریع بازار کسب و کار، دوره‌های مناسب با شرایط جدید برگزار شود تا از این طریق به ایجاد کسب و کارهای پایدار کمک شود.

نتایج تحقیق نشان می‌دهند که از دیدگاه نمونه مورد مطالعه، کسب و کارهای خانگی نتوانسته‌اند در تقویت ظرفیت سرمایه‌گذاری خانوار تأثیر چشمگیری داشته باشند. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود با شناسایی بازارها، تولید محصول هدفمند و متناسب با شرایط بازار، و عرضه به‌هنگام آن با استفاده از الگوها و تجارب موفق، سطح درآمدزایی در کسب و کارها را از سطح معیشتی به یک منبع مناسب برای درآمدزایی ارتقا داد تا کسب و کارهای ایجاد شده باعث تقویت ظرفیت سرمایه‌گذاری در خانوارهای روستایی شود.

✓ یافته‌های تحقیق نشان از اثرات ضعیف کسب و کارها در شبکه‌سازی نهادی و محلی دارد. لذا پیشنهاد می‌شود که با استفاده از قابلیت‌های شبکه‌سازی بین افراد با کمک سازمان‌های ذیربط اقدامات اساسی صورت گیرد. علاوه بر این با توجه به قابلیت‌های فضاهای مجازی می‌توان تعامل گسترده‌ای را برای استفاده از تجربیات سایر افراد و نهادها فراهم نمود.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از کارشناسان اداره کمیته‌امداد امام‌خمینی (ره) شهرستان سرخس و کلیه مددجویانی که در انجام این تحقیق همکاری و مشارکت فعال داشتند، سپاس‌گزاری می‌شود.

۶- منابع

- آرامش، حامد، رس، فاطمه، و کشاورز، سهیلا (۱۳۹۹). اثربخشی کارآفرینی اجتماعی در توانمندسازی زنان روستایی مورد: مناطق حاشیه‌نشین چابهار. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۹ (۳۴): ۴۱-۶۲. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.23222131.1399.9.34.3.2>
- آگهی، حسین، میرک‌زاده، علی‌اصغر، و تقی‌بیگی، معصومه (۱۳۹۱). اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه مشاغل خانگی زنان روستایی. *زن و جامعه*، ۳ (۳): ۱۸۱-۲۰۲. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.20088566.1391.3.11.8.6>
- ایزدی، بنت‌الهدی، رضایی مقدم، کورش، و اسداله‌پور، علی (۱۳۹۵). سازه‌های مؤثر و موانع تحقق توسعه کارآفرینی در مشاغل خانگی بخش کشاورزی در مناطق روستایی شیراز. *علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، ۱۲ (۱): ۳۹-۵۱. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.20081758.1395.12.1.3.4>
- برخورداری، فاطمه (۱۳۸۹). چالش‌ها و راهکارهای توسعه کسب و کارهای خانگی. *بازار کار*، ۱۱ (۵۹۳): ۸-۶.
- بهرامی، رحمت (۱۳۹۹). اثرات اقتصادی- اجتماعی صنایع روستایی (صنایع دستی و مشاغل خانگی) بر توسعه روستایی مورد: روستاهای شهرستان سمنان. *سندج. جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۴ (۷۲): ۸۱-۱۰۳. https://geoplanning.tabrizu.ac.ir/article_10848.html#:~:text=10.22034/GP.2020.10848
- جوان، فرهاد، و امیر انتخایی، شهرام (۱۳۹۶). بررسی نقش کسب و کارهای کوچک خانگی در پایداری اقتصادی نواحی روستایی مطالعه موردی: شهرستان رضوانشهر. *چهارمین کنفرانس بین‌المللی یافته‌های نوین علوم و تکنولوژی: قم*.

- حجاریان، احمد، تقدیسی، احمد، و برقی، حمید (۱۴۰۱). ارزیابی و تحلیل اثرات مشاغل خانگی در ساختار اجتماعی از دیدگاه روستاییان با رویکرد مدل سازی معادلات ساختاری (مطالعه موردی: مناطق روستایی استان اصفهان). *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*. ۵۴ (۲): ۵۸۳-۵۹۷
[10.22059/JHGR.2021.314637.1008212](https://doi.org/10.22059/JHGR.2021.314637.1008212)
- خلیلوند، کلثوم، و سعادت، کوثر (۱۳۹۳). گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه پایدار روستایی. اولین کنفرانس ملی جغرافیا، گردشگری، منابع طبیعی و توسعه پایدار: تهران.
- رحمانی، زین‌العابدین، و خدایاری، رضا (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت و پایداری اقتصادی مشاغل خانگی اجرا شده جهت مددجویان تحت پوشش کمیته‌امداد امام‌خمينی (ره) شهرستان رزن. نخستین همایش ملی علوم اسلامی حقوق و مدیریت: قم.
- رضوانی، محمدرضا، و نجارزاده، محمد (۱۳۸۷). بررسی و تحلیل زمینه‌های کارآفرینی روستاییان در فرآیند توسعه نواحی روستایی. توسعه کارآفرینی، ۱ (۲): ۱۶۱-۱۸۲. https://jed.ut.ac.ir/article_22970_19f1b095a405fa008ab5f4e9bc53bc76.pdf
- رفیعی‌فر، شهرزاد (۱۳۹۵). بررسی نقش کسب‌وکارهای خانگی در توانمندسازی زنان. همایش بین‌المللی زنان و زندگی شهری: تهران.
- زالی، محمدرضا، و رضوی، سید مصطفی (۱۳۸۷). پژوهشی در زمینه موانع توسعه کارآفرینی در ایران. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- سعدی، حشمت‌الله، و حیدری، فریبا (۱۳۹۲). تعاونی‌های کسب‌وکار خانگی در استان همدان (چالش‌ها و راهکارها). توسعه کارآفرینی، ۶ (۱): ۸۷-۱۰۴
 10.22059/JED.2013.36250
- سعدی، حشمت‌الله، و ناظمی، علی‌اکبر (۱۳۹۴). نقش کسب و کارهای کوچک و خانگی در اقتصاد روستایی. دومین همایش ملی افق‌های نوین در توانمندسازی و توسعه پایدار معماری، عمران، گردشگری، انرژی و محیط زیست شهری و روستایی: همدان.
- علی توکلی، فاطمه، و کریمی، سعید (۱۳۹۸). بررسی نقش کسب‌وکارهای بسیار کوچک در توانمندسازی و خوداتکایی زنان روستایی. *مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۶ (۲): ۸۶-۷۱. <https://doi.org/10.22069/jead.2021.18514.1433>
- قربانی پیرعلیدهی، فاطمه (۱۳۹۹). موانع توسعه کسب‌وکارهای خانگی زنان در مناطق روستایی (مورد واکاوی: شهرستان رضوانشهر استان گیلان). *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۱ (۳): ۲۶-۴. <https://doi.org/10.22124/gscsaj.2021.18897.1068>
- محمدی، فلوریا (۱۳۹۷). بررسی اثرات اقتصادی طرح توسعه مشاغل خانگی بر بهره‌گیران (مطالعه موردی: زنان روستایی شهرستان نهاوند). اولین کنفرانس بین‌المللی رویکردهای نوین در مدیریت کسب‌وکار و حسابداری با تأکید بر ارزش آفرینی و اقتصاد مقاومتی: تهران.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن، و نجفی کانی، علی‌اکبر (۱۳۸۶). بررسی و ارزیابی اثرات شهرک‌ها و نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی (نمونه مورد: شهرستان بابل). *پژوهش‌های جغرافیایی*، ۳۸ (۶): ۱۶۷-۱۴۵. https://jrg.ut.ac.ir/article_18096_9a3c49ebeat1acb2e6ab77f8c3b75f75.pdf
- ملکی، طاهره، گلپور، پرویز، و ظریفیان، شاپور (۱۳۹۶). عوامل بازدارنده توسعه کسب‌وکارهای خرد در مناطق روستایی (مورد مطالعه: دهستان گویجه‌بتل بخش مرکزی شهرستان اهر). *راهبردهای توسعه روستایی*، ۴ (۳): ۳۳۳-۳۱۷. <https://doi.org/10.22048/rdsj.2018.81627.1645>
- میرغفوری، حبیب‌الله، صیادی تورانلو، حسین، طاهری دمنه، محسن (۱۳۸۸). تبیین و تحلیل موانع مؤثر بر کارآفرینی زنان. *پژوهش‌نامه مدیریت تحول*، ۱ (۲): ۶۴-۴۷. <https://doi.org/10.22067/pmt.v1i2.2883>
- میرکزاده، علی‌اصغر، خالدی، ابراهیم، و غلامی، مصیب (۱۳۹۶). تحلیل تحلیل عوامل مؤثر و موانع توسعه فعالیت‌های غیرکشاورزی با تأکید بر مشاغل خانگی (مورد مطالعه دهستان قوری قلعه). *تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۴۸ (۳): ۵۴۵-۵۳۳. <https://doi.org/10.22059/ijaedr.2017.63993>
- میرلطفی، محمدرضا، علوی‌زاده، امیرمحمد، و بدخش، یوسف (۱۳۹۳). آسیب‌شناسی اثرات توسعه مشاغل خانگی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای بخش دیشموک شهرستان کهگیلویه). *پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۳ (۱): ۱۱-۱. [HTTPS://DOI.ORG/10.22067/JRRP.V3I5.17556](https://doi.org/10.22067/JRRP.V3I5.17556)

- میکانیکی، جواد، شیرزور علی‌آبادی، زهرا، و قاسمی، فاطمه (۱۴۰۰). تأثیر کسب و کارهای خانگی بر توانمندسازی زنان روستایی (مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان در میان). *مطالعات فرهنگی- اجتماعی خراسان*، ۱۵ (۳): ۱۷۹-۲۱۰.
<https://doi.org/10.22034/fakh.2021.280572.1457>
- نجفی، بهمن، و صفا، لیلا (۱۳۹۳). بررسی کسب‌وکارهای خانگی کارآفرینانه و موانع و چالش‌های توسعه آن‌ها در مناطق روستایی. *مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۱ (۲): ۶۱-۷۳.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.24767735.1393.1.2.5.2>
- یعقوبی فرانی، احمد، و جلیلیان، سارا (۱۳۹۴). اثرات اقتصادی و اجتماعی مشاغل خانگی زنان روستایی در شهرستان اسلام‌آباد غرب. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۴ (۱۲): ۹۳-۱۱۳.
<http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.serd.4.12.93>

References

- Agahi, H., Mirkzadeh, A. A., and Taghibeigi, M. (2011). Prioritization of factors affecting the development of rural women's home businesses. *Women and Society*, 3(3): 202-181. 20.1001.1.20088566.1391.3.11.8.6 [In Persian]
- Ali Tavakoli, F., and Karimi, S. (2018). Examining the role of very small businesses in the empowerment and self-reliance of rural women. *Entrepreneurship Studies and Sustainable Agricultural Development*, 6(2): 86-71 .10.22069/JEAD.2021.18514.1433 .[In Persian].
- Aramesh, H., Res, F., and Keshavarz, S. (2019). The effectiveness of social entrepreneurship in empowering rural women, the case of: marginal areas of Chabahar. *Space Economics and Rural Development*, 9 (34): 62-41. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23222131.1399.9.34.3.2> [In Persian].
- Bahrami, R. (2019). The economic-social effects of rural industries (handicrafts and home businesses) on rural development, case: villages of Sanandaj city. *Geography and Planning*, 24(72): 103-81. https://geoplanning.tabrizu.ac.ir/article_10848.html#:~:text=10.22034/GP.2020.10848 [In Persian].
- Bakhrodari, F. (1389). Challenges and solutions for the development of home businesses. *Labor Market*, 11 (593): 6-8. [In Persian].
- Black, R., and Cobbinah, P. B. (2018). Local attitudes towards tourism and conservation in rural Botswana and Rwanda. *Journal of Ecotourism*, 17 (1): 79-105.
- Duarte, N., and Diniz, F. (2011). The role of firms and entrepreneurship on local development. *Romanian Journal of Regional Science*, 5 (1): 54-69. <http://rjrs.ase.ro/wp-content/uploads/2017/03/V51/V514.Duarte.pdf>.
- Galloway, L., and Kapasi, I. (2014). Rural home-based businesses and their contribution to rural lives: an exploratory study. Rural Entrepreneurship Conference. Shropshire. 10.13140/2.1.4172.9284
- Ghorbani Pir Alidehi, F. (2019). Obstacles to the development of women's home businesses in rural areas (case study; Razvanshahr city, Gilan province). *Coastal Geographical Studies*, 1 (3): 4-26. 10.22124/GSCAJ.2021.18897.1068. [In Persian].
- Ghosh, A. K., and Sujun, H.K. (2020). Changing pattern of rural income diversification and its impacts on household economy: A study on a selected village in Jashore District, Bangladesh. *Journal of Food agriculture and Environment* .1 (4): 186-190. 10.47440/JAFE.2020.1428
- Gibson, J., and Olivia, S. (2010). The effect of infrastructure access and quality on non-farm enterprises in rural Indonesia. *World Development*, 38 (5): 717-726. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2009.11.010>
- Haggblade, S., Hazell, P. B., and Reardon, T. (2007). Transforming the rural nonfarm economy: Opportunities and threats in the developing world. International food policy research institute. <https://doi.org/10.1080/14724049.2016.1258074>

- Hajarian, A., Taghdisi, A., and Barqi, H (1401). Evaluation and analysis of the effects of home occupations on the social structure from the villagers' point of view with the structural equation modeling approach (case study: rural areas of Isfahan province). *Researches of human geography*, 54 (2): 583-597. 10.22059/JHGR.2021.314637.1008212. [In Persian].
- Hoseinzadeh, F., Ahmadpour, A., and Shahraki, M. R. (2021). Factors affecting the Sustainability of Rural Businesses Launched by Women Who Are Members of Microcredit Funds in Mazandaran Province. *Journal of Research and Rural Planning*, 10 (4): 77-99. 10.22067/JRRP.V10I4.2012.1000
- Jabeen, S., Haq, S., Jameel, A., Hussain, A., Asif, M., Hwang, J., and Jabeen, A. (2020). Impacts of rural women's traditional economic activities on household economy: Changing economic contributions through empowered women in rural Pakistan. *Sustainability*, 12 (7): 2731. <https://doi.org/10.3390/su12072731>
- Javan, F., and Amir-e-Entakhi, Sh. (2016). Investigating the role of small home businesses in the economic stability of rural areas, a case study: Razvanshahr city. The fourth international conference on new findings of science and technology: Qom. [In Persian].
- Khalilvand, K., and Sa-adat, K (2013). Rural tourism and its role in sustainable rural development. The first national conference on geography, tourism, natural resources and sustainable development: Tehran. [In Persian].
- Maleki, T., Golparour, P., and Zarifian, Sh. (2016). Factors inhibiting the development of small businesses in rural areas (case study: Guija-Bael village, central part of Ahar city). *Rural Development Strategies*, 4(3): 333-317. <https://doi.org/10.22048/rdsj.2018.81627.1645> .[In Persian].
- Mikaniki, J., Shirzoor Aliabadi, Z., and Ghasemi, F. (1400). The effect of home businesses on the empowerment of rural women (case study: central part of Madhim city). *Khorasan Cultural-Social Studies*, 15 (3): 179-210. <https://doi.org/10.22034/fakh.2021.280572.1457> .[In Persian].
- Mirekzadeh, A.A., Khalidi, E., and Gholami, M. (2016). Analysis of effective factors and barriers to the development of non-agricultural activities with an emphasis on household jobs (case study of Ghorl Qala village). *Iranian Agricultural Economics and Development Research*, 48 (3): 545-533. 10.22059/IJAEDR.2017.63993 .[In Persian].
- Mirghfour, Habibullah., Sayadi Turanlu, Hossein., Taheri Demaneh, Mohsen (2008). Explanation and analysis of obstacles affecting women's entrepreneurship. *Journal of Change Management*, 1 (2): 47-64. <https://doi.org/10.22067/pmt.v1i2.2883> .[In Persian].
- Mirlotfi, M., Alavizadeh, A., and Badakhsh, Y. (2014). The Pathology of home business development in rural areas (case study: Dyshmuk district in Kohgiluyeh county). *Rural Research and Planning*, 3 (1): 1-11. 10.22067/JRRP.V3I1.17556 .[In Persian].
- Mohammadi, F. (2017). Investigating the economic effects of home business development plan on the beneficiaries (case study: rural women of Nahavand city). The first international conference of new approaches in business management and accounting with an emphasis on value creation and resistance economy: Tehran. [In Persian].
- Motiei Langroudi, S. H., and Najafi Kani, A. (2006). Investigating and evaluating the effects of towns and industrial areas in the economic and social development of rural areas (case example: Babol city). *Geographical Research*, 38(6): 145-167. https://jrg.ut.ac.ir/article_18096_9a3c49e9e1acb2e6ab77f8c3b75f75.pdf. [In Persian].
- Muhammad, S., Ximei, K., Saqib, S. E., and Beutell, N. J. (2021). Women's Home-Based Entrepreneurship and Family Financial Position in Pakistan. *Sustainability*, 13 (22): 12542. <https://doi.org/10.3390/su132212542>

- Najafi, Ba., and Safa, L. (2013). Investigating entrepreneurial home businesses and the obstacles and challenges of their development in rural areas. *Entrepreneurship Studies and Sustainable Agricultural Development*, 1 (2): 73-61. 20.1001.1.24767735.1393.1.2.5.2 [In Persian].
- Newbery, R., and Bosworth, G. (2010). Home-based business sectors in the rural economy. *Society and Business Review*.5(2):183-197. 10.1108/17465681011055596
- Rafiei Far, Sh. (2015). Investigating the role of home businesses in empowering women. International Conference on Women and Urban Life: Tehran. [In Persian].
- Rahmani, Z., and Khodayari, R. (2015). Investigating the factors affecting the success and economic sustainability of home businesses implemented for clients covered by the Imam Khomeini Relief Committee (RA) in Rozan city. The first national conference of Islamic sciences of law and management: Qom. [In Persian].
- Reuschke, D., and Mason, C. (2022). The engagement of home-based businesses in the digital economy. *Futures*, 135: 102542. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2020.102542>
- Rezvani, M., and Najarzadeh, M. (2007). Investigating and analyzing the fields of entrepreneurship of villagers in the development process of rural areas. *Entrepreneurial Development*, 1 (2):161-182. https://jed.ut.ac.ir/article_22970_19f1b095a405fa008ab5f4e9bc53bc76.pdf [In Persian].
- Saadi, H., and Heydari, F. (2012). Home business cooperatives in Hamadan province (challenges and solutions). *Entrepreneurship Development*, 6(1): 87-104. 10.22059/JED.2013.36250 [In Persian].
- Saadi, H., and Nazimi, A. (2014). The role of small and home businesses in the rural economy. The second national conference of new horizons in empowerment and sustainable development of architecture, civil engineering, tourism, energy and urban and rural environment: Hamadan. [In Persian].
- Walker, E., Wang, C., and Redmond, J. (2008). Women and work-life balance: Is home-based business ownership the solution? *Equal Opportunities International*, 27 (3): 258-275. <https://doi.org/10.1108/02610150810860084>
- Yaqoubi Farani, A., and Jalilian, S. (2014). Economic and social effects of rural women's domestic jobs in West Islamabad city. *Spatial Economics and Rural Development*, 4(12): 113-93. <http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.ser.d.4.12.93> [In Persian].
- Yazidi, B., Rezaei Moghadam, K., and Asdalahpour, A. (2015). Effective structures and barriers to the realization of entrepreneurship development in home businesses of the agricultural sector in rural areas of Shiraz. *Agricultural Extension and Education Sciences of Iran*, 12 (1): 51-39. 20.1001.1.20081758.1395.12.1.3.4 [In Persian].
- Zali, M. R., and Razavi, S. M. (2007). *Research on the barriers to entrepreneurship development in Iran*. Tehran: Tehran University Press. [In Persian].

